

Киберқауіпсіздік: Қазіргі қоғамның өзекті мәселесі

ЖАРИЯЛАНДЫ
08.05.2025

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/178901/>

Адылхан Абылай Айдынулы

Ғылыми жетекші: Ф.ғ.к қауымдастырылған профессор **Тулекова Гулжан Хажмуратовна**

Кіріспе

Бүгінгі таңда ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы қоғам өмірінің барлық салаларына елеулі өзгерістер енгізді. Алайда, бұл өзгерістермен қатар киберқауіпсіздік мәселелері де өзекті бола түсуде. Киберқылмыстардың көбеюі мемлекеттердің ұлттық қауіпсіздігіне, экономикалық тұрақтылығына және азаматтардың жеке өміріне тікелей әсер етуде.

Киберқылмыс: Қазақстандағы жаңа қауіп

Қазақстан Республикасында киберқылмыс жаңа қауіп ретінде пайда болып, ұлттық қауіпсіздікке елеулі қатер төндіруде. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуы қылмыстық әрекеттердің жаңа түрлерін туындатты. Киберқылмыстардың ерекшелігі – олардың шекарасыздығы және анонимділігі, бұл олармен күресуді қиындатады.

Интернеттегі қылмыстық құқық бұзушылықтарды анықтау және оларға қарсы тұру

Интернетте жасалатын қылмыстық құқық бұзушылықтарды анықтау және оларға қарсы тұру мәселелері күрделі болып отыр. Статистикалық мәліметтер бұл құқық бұзушылықтардың айтарлықтай өскенін көрсетеді. Көптеген жағдайларда шабуылдаушылар ұрланған қаражатты шетелге аударады, бұл қылмыскерлерді іздеуді қиындатады. Сондықтан, азаматтардың конституциялық құқықтарын қорғау мақсатында мемлекеттік саясат шараларын күшейту қажет.

Киберфизикалық жүйелердің қауіпсіздігі және маңызды инфрақұрылымды қорғау

Киберфизикалық жүйелер физикалық және кибернетикалық компоненттерді біріктіретін маңызды инфрақұрылымның негізгі элементтері болып табылады.

Энергетика, көлік, денсаулық сақтау және өнеркәсіп салаларында кеңінен қолданылатын бұл жүйелерге жасалатын кибершабуылдар қоғам мен экономика үшін ауыр зардаптарға әкелуі мүмкін. Сондықтан, киберфизикалық жүйелердің киберқауіпсіздігін күшейту маңызды.

Киберқауіпсіздік және балалардың құқықтарын қорғау

Технология мен интернеттің дамуы балалардың құқықтарын қорғау мәселесін өзекті етті. Жас ұрпақты интернетке тәуелділіктен арылту және киберкеңістіктен келетін қауіп-қатерден қорғау үшін заңдық тетіктерді іске қосу қажет. Мектеп оқушылары, әсіресе жасөспірімдер, ұялы телефондар мен әлеуметтік медианы белсенді қолданатындықтан, олардың киберқауіпсіздігін қамтамасыз ету маңызды.

Табиғи тілді өңдеу әдістері арқылы киберқауіпсіздік мәселелерін шешу

Интернеттің ажырамас бөлігіне айналған қазіргі заманда киберқауіпсіздік мәселелері өзекті болып отыр. Әлеуметтік желілер мен интернет-ресурстарда жасалатын қылмыстарды анықтау және алдын алу үшін табиғи тілді өңдеу әдістерін қолдану тиімді болып табылады. Машиналық оқыту және терең оқыту әдістері арқылы мәтіндерді классификациялау, зиянды контентті анықтау және киберқауіпсіздікті қамтамасыз етуге болады.

Киберқылмыстың ерекшеліктері мен түрлері

Киберқылмыстың басты ерекшелігі – оның шекарасыздығы мен анонимділігі. Бұл қылмыстарға компьютерлік жүйелерге заңсыз ену, деректерді ұрлау, интернет-алаяқтық, зиянды бағдарламаларды тарату және басқа да әрекеттер жатады. Қазақстанда киберқылмыстың даму қарқыны алаңдатарлық деңгейге жетті. Мысалы, 2022 жылы елімізде 20,6 мың интернет-алаяқтық фактісі тіркеліп, келтірілген шығын 20 млрд теңгеден асты.

Киберқылмыспен күресудегі заңнамалық шаралар

Қазақстан Республикасы киберқылмыспен күресу мақсатында заңнамалық базаны жетілдіруде. 2017 жылы қабылданған “Киберқалқан Қазақстан” жүйесі аясында ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге бағытталған шаралар жүзеге асырылуда. Алайда, заңнаманың тиімділігіне әсер ететін бірқатар мәселелер бар, соның ішінде телекоммуникациялық желілерді бақылау, құпия ақпарат пен жеке деректерді қорғау, ақпараттық ресурстар мен бағдарламалық құралдардың осалдықтары. Бұл мәселелерді шешу үшін халықаралық тәжірибені ескере отырып, заңнаманы жетілдіру қажет.

Кибертерроризм және оның қауіптері

Киберқылмыстың бір түрі – кибертерроризм, яғни террористік ұйымдардың интернет арқылы өз идеологияларын таратуы және жаңа мүшелерді тартуы. Бұл ұйымдар

әлеуметтік желілер мен басқа да онлайн платформаларды пайдаланып, өз мақсаттарына жетуге тырысады. Олардың әрекеттеріне қарсы тұру үшін құқық қорғау органдары мен қоғамның бірлескен күш-жігері қажет

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.